

Pázmány Law Working Papers
2025/4

Kiss Gerogina
A társadalmi részvételi jogok
hatékony működése a
környezetvédelemben

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Pázmány Péter Catholic University Budapest

<http://jak.ppke.hu>

<http://www.plwp.eu/>

ISSN: 2062-9648

A társadalmi részvételi jogok hatékony működése a környezetvédelemben

dr. Kiss Georgina

Absztrakt

Az embernek természetes igénye, hogy részt vehessen azokban a döntéshozatali folyamatokban, amelyek a szűkebb vagy tágabb környezetét érintik. E jogok hatékony érvényesítéséhez számtalan információra van szükség, a környezeti elemekre vonatkozó tényleges adatoktól kezdve egészen az ügyfeleket megillető eljárási jogosultságok tartalmának pontos ismeretéig. A környezet és a környezetvédelem fogalmának értelmezését, valamint szabályozásának rövid történeti áttekintését követően jelen tanulmány azt vizsgálja, hogy miként lehet környezetvédelmi tárgyú közigazgatási hatósági ügyekben érintettként részt venni, és abban a környezetvédelem alakulását hatékonyan formálni.

I. Bevezetés

A környezet a világ azon része, amelyben élünk és tevékenykedünk, így a környezetvédelem - amellet, hogy ideológiai és filozófiai mozgalom - az emberi társadalom létfeltételeiben saját maga által okozott károsodások megelőzésére, a károk mérséklésére, továbbá elhárítására irányuló tevékenység is egyben.

A környezetvédelemmel kapcsolatos kifejezéseket szinte minden nap halljuk a híradásokban, ugyanakkor ezek gyakran távoli fogalomnak tűnnek. A környezet védelme mindenkit érintő kérdés, miután a megfelelő életminőség eléréséhez és fenntartásához nélkülözhetetlen az emberhez méltó egészséges környezet, ezért vizsgálendő, milyen eszközei vannak, és miként érhető el e kívánt cél hatékonyabban.

II. A környezet és a környezetvédelem fogalma

Már önmagában a környezet szó használata is többféle jelentést hordoz magában. Ezek értelmezése attól függ, hogy milyen kontextusban használják. Lehet szó fizikai, kémiai, szociális vagy épített környezetről, ha azonban a környezet szó mellett a környezetvédelem kifejezés is szerepel általában a természetre gondolunk és a környezeti elemekkel kapcsolatos károokra, azok megelőzésére.

Általános értelemben véve a környezet azon tárgyak, jelenségek összességét jelenti, amelyek valakit vagy valamit körülvesznek, valakinek vagy valaminek a közvetlen közelében vannak¹.

A Wikipedia szabad lexikonban máris két megközelítést találunk, egyrészt természeti oldalról „*a természeti környezet magában foglalja a Föld minden élő és élettelen dolgát, amelyek természetes módon megjelennek. Ilyenek az élő szervezetek, az éghajlat, az időjárás, a természeti erőforrások, amelyek hatással vannak az emberi életre és a gazdaságra.*”²

Másrészt rendszertani megközelítésben „*a környezet fogalma szorosan kapcsolódik a rendszer fogalmához. A két fogalom egymás nélkül nem is definiálható. A környezet a rendszerre ható tényezők összessége. Egy konkrét rendszert pedig úgy definiálhatunk, ha felsoroljuk (vagy más*

¹ MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA NYELVTUDOMÁNYI INTÉZET: *A magyar nyelv értelmező szótára* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966)

² [https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6rnyezet_\(term%C3%A9szet\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6rnyezet_(term%C3%A9szet))

módon meghatározzuk) elemeit és megadjuk, hogy az elemek között milyen kapcsolatok (hatások és kölcsönhatások) léteznek.”³ Ebből tehát az következik, hogy a környezet meghatározásához egy másik objektumhoz való kapcsolat meghatározására van szükség.

A Környezet- és Természetvédelmi Lexikon⁴ négy módon határozza meg a környezet fogalmát, eszerint jelentheti:

1. az élő szervezeteket körülvevő fizikai, kémiai és biológiai körülmények összességét,
2. a valakit körülvevő személyek összességét,
3. a biológiai, ökológiai környezetet (az élőlény vagy társulás életfeltételeit megszabó külső tényezőket, amik az élőlényre, társulásra hatnak)
4. az a tér, terület, amelyben az ember és kisebb közösségeinek élete zajlik.

Fenti enciklopédiák által adott meghatározásokban közös elem, hogy a környezet fogalmát rendszerben értelmezik, és a dolgok egymáshoz való kapcsolódását, egymásra való hatását veszik alapul.

Hasonlóan összetett kérdés a környezetvédelem fogalmának megközelítése.

Ha ismét megvizsgáljuk a Wikipédia szabad lexikont, akkor a környezetvédelemmel kapcsolatban a következőket találjuk: „A környezetvédelem az a tevékenység, amely az emberi társadalom által saját ökológiai létfeltételeiben saját maga által okozott károsodások megelőzésére, a károk mérséklésére vagy elhárítására irányul. Másrészt ideológia, filozófia és mozgalom is. Maga a fogalom egyként jelenti azt a gondolatkört, mely szerint az emberiség felelősséget visel és persze függ is az őt körülvevő környezettől és azt a mozgalmat is, mely a különböző természeti és épített környezeti értékek megőrzéséért, annak élhetően és használhatóan tartásáért küzd. A környezetvédelem hasonlóságokat mutat a természetvédelemmel.”⁵

A Környezet- és Természetvédelmi Lexikon⁶ szerint: „A környezetvédelem olyan céltudatos, szervezett, intézményesített emberi (társadalmi) tevékenység, amelynek célja az ember ipari, mezőgazdasági, bányászati tevékenységéből fakadó káros következmények kiküszöbölése és megelőzése az élővilág és az ember károsodás nélküli fennmaradásának érdekében. E tevékenység tudományos alapjait elsősorban műszaki tudományok, alkalmazott természettudományok és ökonómia képezik. Hatékonyságát és működőképességét a használók felelősségén alapuló törvényi szabályozás és intézményrendszer biztosítja.”

A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (Kvt.) 4. § 32. pontja szerint pedig a „környezetvédelem: olyan tevékenységek és intézkedések összessége, amelyeknek célja a környezet veszélyeztetésének, károsításának, szennyezésének megelőzése, a kialakult károk mérséklése vagy megszüntetése, a károsító tevékenységet megelőző állapot helyreállítása.”

Bár a Kvt. a Környezet- és Természetvédelmi Lexikonhoz képest egyszerűbb fogalmat tartalmaz, annak megértéséhez ismét újabb fogalmak ismertetésére van szükség.

A környezetveszélyeztetés a Kvt. 4. § 10. pontja szerint „a környezetkárosodás bekövetkezésének közvetlen veszélye.” Környezetkárosodás alatt a Kvt. 4. § 13. pontja szerint a környezetben, illetve valamely környezeti elemben közvetlenül vagy közvetve bekövetkező, mérhető, jelentős kedvezőtlen változást, illetve valamely környezeti elem által nyújtott szolgáltatás közvetlen vagy közvetett, mérhető, jelentős romlását értük.

³ [https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6rnyezet_\(rendszer\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6rnyezet_(rendszer))

⁴ LÁNG István, főszerk.: *Környezet- és természetvédelmi lexikon II.* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 2002)

⁵ <https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6rnyezetv%C3%A9delem>

⁶ LÁNG István, főszerk.: *Környezet- és természetvédelmi lexikon II.* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 2002)

A környezetkárosítás a Kvt. 4. § 12. pontja szerint *„az a tevékenység vagy mulasztás, amelynek hatására környezetkárosodás következik be.”*

Végezetül pedig a környezetszennyezés a Kvt. 4. § 7. pontja szerint *„a környezet valamely elemének a kibocsátási határértéket meghaladó terhelése.”*

A Környezet- és Természetvédelmi Lexikonban megadott környezetvédelem fogalom meghatározásának nem része a környezetveszélyeztetés, a környezetkárosítás vagy a környezetszennyezés, ezekre egyszerűen csak mint káros következményekre utal, amelyek esetében a kiküszöbölést és a megelőzést határozza meg prioritásként. Közös elem azonban a lexikon és a Kvt. által meghatározott környezetvédelem fogalomban, hogy mindkettő az ember és az élővilág károsodás nélküli fennmaradását célozza, még ha a Kvt. szerinti fogalom szó szerint ezt nem is tartalmazza, a törvény preambulumból azonban erre lehet következtetni, mivel a jogalkotó a törvényalkotás céljának többek között az emberi tevékenység és természet közötti harmónia megteremtését valamint a jövő generációk létének biztosítását tekinti.

A környezetvédelem célja tehát a már bekövetkezett károk kiküszöbölése, amelynek mára egyik elismert eszköze a megelőzésre való koncentráció, és előtérbe helyezése.

A környezetjogban ehhez kapcsolódóan több alapelvet is találunk.

A megelőzés elve a Kvt. 6. § (3) bekezdése szerint azt jelenti, hogy a *„megelőzés érdekében a környezethasználat során a leghatékonyabb megoldást, továbbá a külön jogszabályban meghatározott tevékenységek esetén az elérhető legjobb technikát kell alkalmazni”*.

Az elővigyázatosság elvének Kvt. 6. § (2) bekezdésében rögzített fogalma szerint *„a környezethasználatot az elővigyázatosság elvének figyelembevételével, a környezeti elemek kíméletével, takarékos használatával, továbbá a hulladékképződés csökkentésével, a természetes és az előállított anyagok visszaforgatására és újrafelhasználására törekedve kell végezni.”*

E két alapelv összevetéséből az következik, hogy a megelőzés elvéhez képest az elővigyázatosság elve egy lépéssel előrébb áll, ha ugyanis környezetkárosodás veszélye áll az adott tevékenységgel összefüggésben, úgy el kell kerülni azt a helyzetet, ami már a megelőzés alkalmazását követelné meg. Az elővigyázatosság elve azt jelenti, hogy egy vizsgált emberi magatartásról feltételezzük a későbbi környezeti ártalmakat bekövetkezését, ami pedig ahhoz vezet, hogy az ártatlanság vélelme helyett a bűnösség vélelmét alkalmazzuk a környezeti jogban⁷.

Az elővigyázatosság elve értelmében, ha valaminek a veszélyével kapcsolatban tudományos bizonytalanság áll fenn, úgy az ismeretek hiánya nem adhat alapot a veszélyek elkerülésére irányuló passzivitára. A megelőzés elve viszont a már ismert és várhatóan bekövetkező hatások elleni fellépés kötelezettségét teremti meg.

Végezetül a megelőzés elveihez tartozik még a forrásnál való fellépés elve is, amely annyiban hasonlít a megelőzés elvéhez, hogy mindkettő a veszélyhelyzet, illetve a károk, szennyezések elkerülését célozza, de a forrásnál való fellépés annyiban meghaladja a megelőzés elvét, hogy ez már a megelőző védelmi intézkedések elsődleges helyét is megjelöli, azaz rangsort állít az egyes megelőző intézkedések között. A környezeti ártalmak forrásánál történő fellépés azt jelenti, hogy kár esetén a szennyezés forrását kell felkutatni, és a szennyezés forrását kell megakadályozni, nem pedig a későbbi elhárítás elsődlegességét kell kimondani. A forrásnál

⁷ BÁNDI Gyula szerk.: *Környezetjog* (Budapest: Szent István Társulat 2022) 43.o.

való fellépés ugyanis annak felismerését jelenti, hogy a környezeti károsodást nem lehet úgynevezett end of pipe módszerrel megelőzni.⁸

A környezetvédelemhez szorosan kapcsolódó, és értelmezéséhez is hozzájáruló másik fogalom a természetvédelem, melynek részletes vizsgálata nem képezi a dolgozat tárgyát, azonban fontos megemlíteni annak tartalmát is, mely a környezetvédelem meghatározásához is viszonyítási pontként szolgálhat.

*A „természetvédelem: olyan céltudatos, szervezett intézményesített emberi (társadalmi) tevékenység, amelynek célja a természet élő és élettelen értékeinek feltárása, tudományos alapokon nyugvó szakszerű fenntartása, kezelése, megőrzése”.*⁹

Ezek szerint tehát természetvédelem is aktív, intézményesített tevékenység, ám ennek célja kifejezetten a természet élő és élettelen értékeinek védelmének biztosítása, amely tehát a környezetnél már szűkebb kategória. Ebből az következik, hogy a környezetvédelem és a természetvédelem egymást kiegészítő rendszerek, egymáshoz képest speciálisan viszonyulnak.

III. A környezetvédelem szabályozásának története

A környezet valamennyi eleme és szereplője kölcsönhatásban áll egymással, és egymásra hatást gyakorolnak. Az emberi élet megjelenése óta az emberi tevékenység hatásai kiemelkednek e hatások közül, mivel az ember „*sajátos kettősségben él a Földön: mint társadalmi lény minden más élőlényénél nagyobb mértékben használja fel, alakítja át a természeti környezetben található anyagokat, ennek során pusztítja az élőhelyeket, az élővilágot, a keletkezett melléktermékek révén pedig közvetlenül és közvetett módon veszélyezteti önmagát, mint biológiai lényt*”¹⁰.

A környezetet károsító hatások ellen fellépő jogi normákat környezetvédelmi szabályoknak nevezzük, és bár korábban is voltak ilyen jellegű szabályok, jelen dolgozatban csak a XX. század második felében elfogadott szabályozásra térek ki, mivel ekkor vett nagyobb lendületet a környezetvédelmi jogalkotás.

A szabályozás erősítésének egyik indikátora volt, hogy az emberi tevékenység által okozott súlyos környezetszennyezések egyre nyilvánvalóbbá és kézzelfoghatóbbá váltak.

*Ilyen volt például a nagy londoni szmog, amely „egy komoly légszennyezéssel járó időjárási jelenség volt 1952 decemberében Londonban. Egy szokatlanul hideg időszakban, amikor egy hatalmas anticiklon telepedett a Brit-szigetek fölé, emiatt a légmozgás gyakorlatilag leállt, a főként szén égetéséből származó szennyezőanyagok részecskéi vastkos füstködöt alkottak. 1952. december 5-én péntektől december 9-én keddig tartott, majd gyorsan feloszlott, ahogy az időjárási körülmények megváltoztak.”*¹¹

Bár Londonban nem volt szokatlan a magas légszennyezettség ez az eset mégis rendkívülinek számított, és ma is a világ legnagyobb városi szmogkatasztrófájának tekintik. A súlyos környezetterhelést a rendkívüli egészségügyi következmények is igazolták, ezen túlmenően pedig hatalmas káosz alakult ki. Legalább négyezer ember vesztette életét, és további százezer szenvedett egészségkárosodást légúti megbetegedések miatt. Ezt követően 1956-ban a tiszta levegőről szóló törvényt (Clean Air Act) fogadtak el a törvényhozók.

⁸ CSAPÓ Orsolya: „A környezeti jogi felelősség határai” in FRIVALDSZKY János (szerk.) Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának könyvei doktori értekezések (Budapest 2018) 17.

⁹ LÁNG István, főszerk.: *Környezet- és természetvédelmi lexikon II.* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 2002)

¹⁰ KERÉNYI Attila: *Általános környezetvédelem* (Szeged: Mozaik Stúdió Szeged, 1995), 20.

¹¹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Nagy_londoni_szmog

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) 1972 júniusában tartott egyhetes konferenciát „Ember és bioszféra” címmel, amely az első lépésnek tekinthető az addig szektoriális környezetvédelmi szabályozás komplexebb megközelítésének irányába, mivel először ismerték el, hogy a környezetszennyezés határon átívelő folyamat, amely ellen fel kell lépni. A konferencia eredményeként elfogadták a Stockholmi Nyilatkozatot, amely jogi kötőerővel nem bíró politikai deklarációnak minősült, mégis megindult az alapelvek átültetése a részes államok nemzeti jogába, és ezzel megkezdődött a nemzeti környezetjog kialakulása.

Az ekkor uralkodó felfogás még csak a meglévő problémák kezelésére fókuszált, például a már keletkezett hulladékok kezelésére hívta fel a figyelmet, nem vette figyelembe azonban a hulladékképződés csökkentésének lehetőségeit. Az 1990-es években megjelent a fenntartható fejlődés fogalma. Az ENSZ 1992-ben Rio de Janeiroban tartott második környezetvédelmi konferenciájának előkészítése során készítették el a Brundtland-bizottság¹² jelentését, azóta a fenntartható fejlődés fogalma összekapcsolódott a környezetjoggal. Amikor a Tanács 2001-ben elfogadta az „Egy fenntartható Európa felé” című, EU Fenntartható fejlődési stratégiáját, arra mutattak rá, hogy a fenntartható fejlődésnek két kérdéskört kell átfognia:

- „A fejlődésnek van gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi dimenziója; a fejlődés csak akkor lesz fenntartható, ha a különböző elemek közötti egyensúly biztosított, hozzájárulva az életminőség egészéhez;
- a jelenlegi generációnak, kötelezettsége hogy a jövő generáció számára megfelelő készleteket hagyjon a környezeti és gazdasági forrásokból annak érdekében hogy ők is legalább e források olyan szintjét élvezhessék, mint tesszük azt manapság.”

A Riói Konferencián elfogadott megállapítások további fontos megállapítása, hogy a környezeti ügyeket legjobban az összes érintett állampolgár részvételével, a megfelelő szinten lehet kezelni, és minden egyénnek biztosítani kell a megfelelő hozzáférést a környezetre vonatkozó információkhoz, és lehetővé kell tenni a döntéshozatali folyamatban való részvételt is. A társadalmi részvételre nyújt szabályozást a dániai Aarhusban 1998-ban elfogadott egyezmény, melyet hazánkban a 2001. évi LXXXI. törvénnyel hirdettek ki. Az Aarhusi Egyezmény nem tartalmaz fogalom meghatározást a környezet és a környezetvédelem kifejezésekre, azonban a környezeti információ definíciójának körülírásából következtethetünk arra. A 2. cikk 3. pontja szerint:

3. A „környezeti információ” jelent bármely írott, látható, hallható, elektronikus vagy egyéb formában megjelenő információt, melynek tárgya:

a) a környezet elemeinek, úgymint a levegőnek és az atmoszférának, a víznek, a talajnak, a földnek, a tájképnek, a természetes élőhelyeknek, a biológiai sokféleségnek és összetevőinek, beleértve a genetikailag módosított szervezeteket is, illetve ezen elemek közti kölcsönhatásnak az állapota;

b) tényezők, úgymint anyagok, energia, zaj és sugárzás, tevékenységek és intézkedések, beleértve a közigazgatási intézkedéseket, a környezetet érintő megállapodásokat, irányelveket, jogalkotást, terveket és programokat, amelyek befolyásolják vagy befolyásolhatják a fenti a) bekezdésben említett környezeti elemeket, valamint a környezeti döntéshozatalban felhasznált költség-haszon, továbbá egyéb gazdasági elemzések és becslések;

c) az emberi egészség és biztonság állapota, az emberi élet, a kulturális helyszínek és az épített környezet állapota, olyan mértékben, amilyen mértékben ezeket befolyásolja vagy befolyásolhatja a környezeti elemek állapota, vagy ezen környezeti elemeken keresztül a b) bekezdésben említett tényezők, tevékenységek vagy intézkedések.

¹² A Brundtland-bizottság az ENSZ Közgyűlése által 1983-ban létrehozott Környezet és Fejlődés Világbizottság

2015-ben az ENSZ elfogadta a Fenntartható Fejlődési Célokat, amely 17 célt fogalmaz meg, és azon belül további 169 alterületre osztható, azaz rendkívül komplex rendszer.

Ezen fenntartható fejlődési célok az alábbiak:

- A szegénység felszámolása,
- az éhezés megszüntetése,
- egészség és jóllét,
- minőségi oktatás,
- nemek közötti egyenlőség,
- tiszta víz és alapvető köztisztaság,
- megfizethető és tiszta energia,
- tisztességes munka és gazdasági növekedés,
- ipar, innováció és infrastruktúra,
- egyenlőtlenségek csökkentése fenntartható városok és közösségek,
- felelős fogyasztás és termelés,
- fellépés az éghajlatváltozás ellen,
- óceánok és tengerek védelme,
- szárazföldi ökoszisztémák védelme,
- béke igazság és erős intézmények,
- partnerség a célok eléréseért,

A célok nem egyenrangúak, és nem kizárólag a környezethez kapcsolódnak, de az kitűnik belőle, hogy az ökoszisztéma nélkül sem a társadalom, sem a gazdaság nem működik.¹³

A hazai környezetvédelmi jog a rendszerváltás előtt törvényi szinten nem volt szabályozva, és más jogágakba sem integrálódott, a ma már egyik alapvetőnek számító környezetvédelmi alapelv, a megelőzés elve nem jellemezte. Az Európai Unióhoz való csatlakozási szándék, majd a tagságból eredő kötelezettségek teljesítése gyorsította és élénkítette a jogfejlesztő folyamatokat¹⁴, és megjelentek az egyes részterületekre (pl. hulladékgazdálkodás) vonatkozó speciális szabályok.

A kilencvenes évek közepén elfogadásra került a Kvt., amely egyfajta keretet biztosít a környezetvédelmi jognak azzal, hogy alapfogalmakat és környezetvédelmi alapelveket határoz meg, továbbá elhatárolja egymástól az egyes környezetvédelmi eljárásokat. Ezt követően fogadták el a vízvédelmi¹⁵ és a természetvédelmi törvényeket¹⁶ is, amelyek azóta is hatályban vannak.

A ma ismert környezetvédelmi jog jelentős részét az uniós szabályok implementálása határozta meg, megjelentek az engedélyezési eljárások és a felelősségi szabályok.

2016-ban az Európai Unió Bíróság (EUB) az ún. Túrkevei Tejtermelő Kft. ügyében¹⁷ kifejezetten megerősítette, hogy a magyar környezetvédelmi jog normák szigorúbbak az uniós átlagnál. Az eset tényállása szerint a Túrkevei Tejtermelő Kft.-t mint ingatlan-tulajdonost annak

¹³ BÁNDI Gyula szerk.: *Környezetjog* (Budapest: Szent István Társulat 2022) 52. o.

¹⁴ 96/2009. (XII.9.) OGY határozat a 2009 és 2014 közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról:

¹⁵ a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény

¹⁶ a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény

¹⁷ A Bíróság C-129/16. sz. Túrkevei Tejtermelő Kft. kontra Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség ügyben 2017. július 13-án hozott ítélete (ECLI:EU:C:2017:547)

ellenére kötelezte levegővédelmi bírság megfizetésére a környezetvédelmi hatóság, hogy az ingatlanán történt jogellenes hulladékkezelést (kábelégetés) nem vitatottan a Kft.-n kívül álló harmadik személy végezte. A Kvt. 102. § értelmében azonban az elkövető ismeretlensége nem jelent mentesülést a környezetjogi következmények alól, így objektív alapon az ingatlan tulajdonosa is bírságható, konkrét ok-okozati összefüggés hiányában is. Az EUB szerint nem ellentétes az uniós joggal az a nemzeti szabályozás, amely szerint a jogellenes környezetszennyezés helye szerinti ingatlanokat használó gazdasági szereplőkkel együtt egy másik személyi körnek, azaz az ingatlan tulajdonosainak egyetemleges felelősségét is megállapítja az ilyen környezeti kár okozása miatt, anélkül hogy előírná a tulajdonosok magatartása és a megállapított kár között fennálló okozati összefüggés bizonyítását, feltéve hogy e szabályozás összeegyeztethető az uniós jog általános elveivel, valamint az EU– és EUM–Szerződés és a másodlagos uniós jogi aktusok összes releváns rendelkezésével.

Az ítélet jelentősége abban áll, hogy rámutat a környezetvédelmi szankciók elkerülhetetlenségére, amelyek jelentősebb visszatartó erőt képezhetnek a környezetszennyezések elkövetése esetén. A környezethasználattal járó tevékenységek zömében jelentős költséggel járnak, ez a körülmény pedig gyakran sarkallja jogsértések elkövetésére a környezethasználókat. A környezetvédelmi ügyekben általában jellemző, hogy az elkövető azért valósítja meg a jogsértést, és okoz ezzel környezetveszélyeztetést vagy környezeti kárt, mert jelentős pénzüsszeget kíván megtakarítani, valamilyen kötelező költség alól kíván mentesülni, vagy épp fordítva, jelentős pénzüsszegre kíván szert tenni. A környezetvédelmi jogsértések tehát gyakran a pénz által motiváltak, ezért az ellenük való fellépés egyik hatékony eszköze lehet a súlyos bírságszankció, amelynek elkerülhetetlensége alkalmassá teszi azt, a jogsértéstől való távoltartásra.

A Túrkevei Tejtermelő Kft. ügyében meghozott EUB ítélet ezt az elvet erősítette meg azzal, hogy a bírságható személyek körét azokra a személyekre is kiszélesítette, akikkel szemben az elkövetéssel való ok-okozati kapcsolat nem bizonyítható.

Mára viszont a különböző gazdasági válsághelyzetekre adott politikai válaszok a közigazgatási jogi normák felpuhításához vezettek. Ilyen eset volt például amikor Magyarország Kormánya a veszélyhelyzet ideje alatt a tűzifaigények biztosításához szükséges eltérő szabályok alkalmazásáról szóló 287/2022. (VIII. 4.) Korm. rendelettel az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény (Evt.) szabályainak eltérő alkalmazását rendelte el, amely intézkedése kihatott a jogellenes fakitermeléssel kapcsolatban alkalmazandó közigazgatási jogi jogkövetkezmények és szankciók alkalmazására is. A jogalkotó ezzel feloldotta a fakitermelési tilalmi időszakokra előírt korlátokat, nem számolva azzal, hogy egyúttal helyrehozhatatlan természeti károkat eredményez, vízvédelmi, töltésvédelmi, élőhelyvédelmi területen, mivel a rendeleti szabályozás értelmében a védett természeti területen történő fakitermelés után nem követelmény a fafajcserés szerkezetváltás, hanem az erdőfelújítás természetes úton is elvégezhető, ezzel *bármilyen kiterjedésű tarvágás elvégezhető*, félretéve a természetvédelmi törvényben foglalt garanciákat is.

Szintén a már kialakított szabályozás fellazításának irányába mutat az egyes engedélyezési eljárások bejelentési eljárásá történő egyszerűsítése. Ennek egyik legszembetűnőbb példája volt az épített környezet alakítására vonatkozó szabályozásból kiemelhető példa, az építési engedélyezési eljárások egyszerűsítése, és egyes, általában saját használatra történő, bizonyos mérethatár alatti lakóingatlan építése egyszerű hatósági bejelentési eljárásra¹⁸ egyszerűsödött, amelyben a hatóság nem ellenőrzi az építési követelményeket, hanem azt tudomásul veszi, ezáltal a kivitelezési tevékenységért való felelősségvállalást az építetőre hárította.

¹⁸ Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 33/A. §

IV. Az ember és a környezet kapcsolata, társadalmi részvétel a környezeti ügyekben

„A keresztény tradíciók rendkívül gazdagok annak leírásában mi az ember szerepe és felelőssége a Teremtés kapcsán. Neveznek minket teremtményeknek, szolgálóknak, pásztoroknak, prófétáknak, királyoknak és együttműködőnek. Fel kell ismernünk az emberi uralom által okozott károkat. [...] A természeti erőforrások kezelése során, amikor azokat emberi árukkal és szolgáltatásokká alakítjuk elveszük Isten ajándékát és elfogadjuk az ennek átalakításában megjelenő felelősségünket.”¹⁹

A Biblia alapvető üzenete az, hogy a természetet tisztelni kell, mint Isten teremtésének részét, amit az ember nem rombolhat le.²⁰

A teremtés sorrendjében meghatározó az ember helye, mert bár az ember uralmat kapott a megelőző és párhuzamos elemei fölött, ezen uralom nem jelentheti azok leigázását, kihasználását vagy a velük szembeni tiszteletlen fellépést. Ez az emberi uralom a természet feletti felelős őrzés kötelezettségét jelenti, amely az egész emberiség valamennyi generációja számára jelent feladatot.²¹

Az egészséges környezethez való jogot, illetve bizonyos „zöldjogokat” (azaz a környezetvédelmet és különösen a jövő generációk érdekeinek előtérbe állítását célzó törekvéseket) a mai alkotmányok emberi jogként vagy jellemzően államcélként nevesítik.²²

A társadalmi részvételhez való jog az érintettek részvételének jogát jelenti a környezetüket érintő ügyekben. A társadalmi részvétel érvényesülésének feltétele a környezeti információkhoz való hozzáférés. A társadalmi részvétel alapja tehát az információ, amely nélkül környezeti tudatosság sem alakulhat ki.

1998. június 25-én az ENSZ Európai Gazdasági Bizottságának égisze alatt fogadták el az Aarhusi Egyezményt, mely a környezetvédelmi ügyekben elismeri és biztosítja a nyilvánosság résztvevőinek jogát a környezetet érintő információkhoz való hozzáféréshez, valamint hatósági döntéshozatalban való közvetlen részvételhez. Jelenleg 46 állam²³ - köztük Magyarország - , valamint az Európai Unió saját jogán is részesei az Egyezménynek.

Az Aarhusi Egyezmény volt az első olyan nemzetközi szinten elfogadott megállapodás, amely összekötötte a környezetvédelemmel kapcsolatos jogokat az emberi jogokkal. Szerkezetét tekintve, általános célokat meghatározó preambulumból, illetve definíciókat rögzítő általános részből áll. Az Egyezmény három pillérré épül:

1. Információhoz való hozzáférés jogának biztosítása

¹⁹ European Christian Environmental Network: The 2005 Assembly meeting in Basel – „*The Churches' Contribution to a Sustainable Europe*”

²⁰ SHELTON, Dinah: Nature in the Bible. GWU Law School Public Law Research Paper, 371. (2007).
Elérhető: <https://ssrn.com/abstract=1028357>

²¹ BÁNDI Gyula: „A Teremtés védelme és az emberi jogok” *ACTA HUMANA* 2020/4. 12. o.

²² KECSKÉS Gábor: „A környezeti jogok értelmezése az Emberi Jogok Európai Egyezményébe foglalt jogok körében” *ACTA HUMANA* 2021/2. 208. o.

²³ Részes államok listája: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-13&chapter=27&clang=_en

2. Társadalmi részvétel biztosítása a környezeti döntéshozatalban, ezen belül is
 - a) környezethasználattal kapcsolatos tevékenységekről szóló döntéshozatalban való részvétel
 - b) környezetvédelmi tervekben, programokban való részvétel
 - c) jogszabály előkészítésben való részvétel
3. Igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés

Az Egyezményben foglaltak érvényesülése érdekében kiterjedt intézménytrendszer is létrehozta. *A felek találkozója (Meeting of Parties)* valamennyi részes felet (országot) magában foglaló irányító testület, feladata az Egyezmény végrehajtásának vizsgálata, szükséges intézkedések meghozatala. Az *Elnökség (Burea)* a felek ülésén megválasztott és kijelölt tagokból áll. A *Munkacsoport (Working Group)* feladata a munkaprogramok végrehajtásának felügyelete, a felek találkozóinak üléseinek előkészítése érdekében működik közre. Végül, de nem utolsósorban a *Megfelelési Bizottság (Compliance Comitte)*, amelynek *legfontosabb feladata* az Egyezmény céljainak megvalósulása, teljesítésének felülvizsgálata, működése leginkább egy bírói testülethez hasonlítható. A Bizottság 9 tagból, egy elnökből, és 2 alelnökből áll, évente háromszor egy héten keresztül Genfben ülésezik, és megvitatja az elé került ügyeket, esetenként meghallgatást is tart. A Bizottsághoz nem csak a részes fél országok, hanem gyakorlatilag bárki közvetlenül fordulhat jogorvoslatért, ha az Egyezményben biztosított környezeti információhoz való hozzáférési jogának megsértését észleli.

A környezeti ügyekben való társadalmi részvétel joga egyrészt a jogalkotási, másrészt a jogalkalmazási folyamatokban való részvételnél jelenik meg. Mindkettőnek alapja, hogy az érintettek kellő információkkal rendelkezzenek a környezet állapotát, valamint a tervezett környezethasználatot illetően.

A jogalkotásban való társadalmi részvétel lehetőségét általánosan a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről 2010. évi CXXXI. törvény szabályozza, amelynek hatálya a miniszterek által előkészített jogszabálytervezetekre, illetve a jogszabálytervezeteket megalapozó szabályozási koncepciókra terjed ki. Ugyanakkor környezetvédelmi ügyeket illető jogalkotási folyamatokban való társadalmi részvétel a környezetvédelmi egyesületek számára biztosított²⁴.

A jogalkalmazási folyamatokban már ennél közvetlenebb módon jelenik meg a társadalmi részvétel joga. E jogot biztosíthat ügyféli jogállást hatósági eljárásban, általános eljárás kezdeményezési jogot, illetve a közmeghallgatáson való részvétel és felszólalás lehetőségét.

E jogok egymástól való elhatárolása alapvető fontosságú a hatékony jogérvényesítéshez. A Budapest Környéki Törvényszék egyik környezetvédelmi tárgyú ítéletében²⁵ mutatott rá arra, hogy az ügyféli jogállásnak, a határozat meghozatalát követő biztosítása, nem elegendő a társadalmi részvételi jogok gyakorlásának jogszerű biztosításához, nem elegendő ugyanis csupán arra szorítkoznia a hatóságnak, hogy a döntéssel szembeni jogorvoslati jogot biztosít,

²⁴ Kvt. 98. § (2) bekezdés c) pont

²⁵ 105.K.701.971/2021/30.

ha az eljárást lefolytatja anélkül, hogy ezen, nyilvánvalóan ügyfélnek minősülő személyek/szervezetek az eljárásban nem vehettek részt.

Az Ákr. 123. § (1) bekezdés g) pontja semmisségi okként nevesíti, ha az eljárásba további ügyfél bevonásának lett volna helye. Ez olyan súlyos eljárásjogi szabálysértés, amely esetén a bíróságnak a határozatot meg kell semmisítenie, és szükség esetén új eljárás lefolytatását kell elrendelnie. A bíróság szerint az alperes azon magatartása, amely szerint utóbb mégis elismerte az ügyféli jogállást nem orvosolja ezt a semmisségi okot, mivel magának a jogszabályi rendelkezésnek a szövegéből is arra lehet következtetni, hogy *az eljárásba való bevonásnak* van jelentősége, az eljárásban való részvétel pedig több jogot foglal magába, mint csupán a határozat közlése, és az azzal szembeni jogorvoslati jog gyakorlása.

Amennyiben az ügyféli jogállást csak utólagosan ismeri el a környezetvédelmi hatóság, azzal a megelőző eljárás keretein belül gyakorolható ügyféli jogok nem érvényesülhetnek, ezen túlmenően pedig egyéb joghatások érvényesülése is elmarad.

A környezetvédelmi hatóság álláspontja szerint nem történt jogsértés, mert nemzetgazdasági szempontból kiemelt beruházásról lévén szó, a jogszabály²⁶ felhatalmazza a hirdetményi közlésre, ezen kötelezettségének pedig a közlemény közhírré tételével tett eleget, majd ezek után az érintett ügyféltől is elvárható lett volna, hogy keresse az eljárásba való bekapcsolódási lehetőséget, és abban aktívan közreműködjön.

A bíróság szerint ugyanakkor a hatósági eljárás tisztességes voltához hozzátartozik az, hogy azoknak a személyeknek/szervezeteknek, akik az anyagi jogszabályok szerint arra jogosultak, már magában a hatósági eljárásban is az ügyfél jogállását biztosítsák, nem pedig csak az érdemi határozat meghozatalát követően.

A bíróság ezen ügyben kiemelte, hogy az alperes a döntéseinek hirdetményi közlése, és az előzetes vizsgálati eljárásokról szóló közlemények közzétételének különböző jogintézményeit elhatárolni szükséges a helyes jogalkalmazás érdekében.

Annak ellenére, hogy mind a hirdetmény, mind a közlemény a nagyszámú érintett személy viszonylag gyors és egyszerű tájékoztatását teszi lehetővé a hatóság számára, a fogalmak tartalma nem azonos.

A hirdetmény az Ákr. 88. § (1) bekezdés c) pontjában szabályozott jogi kategória, amely szerint a hatóság döntésének közlését akkor lehet hirdetményi úton megvalósítani, ha erre törvény vagy kormányrendelet felhatalmazást ad. Ezen általános eljárásjogi szabályhoz képest speciális a nemzetgazdasági szempontból kiemelt beruházások eljárásaira vonatkozó rendelkezés, amely szerint a hatóság az általa meghozott döntéseket, hirdetményi úton közli. E két rendelkezés összhangban áll egymással, azonban a nemzetgazdasági szempontból kiemelt beruházások eljárásai esetében is kivételt képeznek a hirdetményi közlés alól a személyesen az ügyfélnek szóló végzések.

²⁶ a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházások megvalósításának gyorsításáról és egyszerűsítéséről szóló 2006. évi LIII. törvény (Ngtv.)

A közlemény szabályozásáról egy másik speciális környezetvédelmi eljárásjogi jogszabály, vagyis a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról szóló 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet (R.) rendelkezik, amely kifejezetten az előzetes vizsgálati eljárásra tartozik. A közlemény nem egy közigazgatási döntés közlési formája, és nem is kifejezetten az ügyfelek értesítésére alkalmas eszköz, hanem magának a megindított eljárásnak az általános adatairól szóló tájékoztatás²⁷, amelynek tartalmi elemeit a jogszabály taxatívén határozza meg, és nem csupán az ügyfeleknek, hanem egy ennél tágabb érintetti körnek, vagyis az érintett nyilvánosságnak szól. Mindez a R. 3. § (4) bekezdéséből következik, mivel annak nincs olyan rendelkezése, hogy a közlemény közzétételével a hatóság kifejezetten az ügyfeleket értesítette volna.

Figyelembe véve, hogy a közlemény tartalmát a R. 3. § (3) bekezdése írja elő, a bíróság szerint az egy általános tájékoztatónak tekinthető, amely az érintett nyilvánosság figyelmét hívja fel a környezetet érintő eljárásra, illetve a környezethasználattal járó tervezett beruházásra. Márpedig az érintett nyilvánosság R. 2. § (1) bekezdés a) pontjában rögzített fogalom értelmében az a természetes személyekből, jogi személyekből vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekből álló személyi kör, amelyre az e rendelet szerinti eljárásban hozott döntés kihat, vagy kihathat, valamint amely az e rendelet szerinti eljárásban hozott döntésben egyébként érdekelt. Jól látszik, hogy az Ákr. 10. § (1) bekezdése szerinti ügyféli jogállás megállapításához szükséges jog vagy jogos érdek közvetlen érintettsége nem fogalmi eleme az érintett nyilvánosságnak, ebből pedig következik, hogy a közlemény az eljárás ügyfeleinél szélesebb személyi körnek szóló általános értesítésnek tekinthető. Ezen értelmezést támasztja alá az a hatósági gyakorlat is, amely szerint a közlemény közzétételét követően ügyfélként jelentkező érintett személyek az eljárásban csak azt követően vesznek részt, hogy közvetlen érintettségük megállapításáról - azaz az ügyféli jogállásukról - a hatóság végzést hozott.

A közlemény tehát nem a hatóság döntéseinek közlési formájaként értelmezendő, hanem egy nyilvánosságot és átláthatóságot biztosító eljárási garanciának tekinthető a környezet igénybevételeivel járó tevékenységekkel összefüggésben megindult hatósági eljárásokban.

Mindebből az következik, hogy a környezetvédelmi hatóság nem hivatkozhat az Ngtv. 2. § (2) bekezdésének és a R. 3. § (4) bekezdésének összefüggésére, mivel azok között közvetlen kapcsolat nem áll fenn, és a közlemény közzétételével az alperes nem tesz eleget az ismert ügyfelek értesítésére vonatkozó kötelezettségének.

Mindezek alapján tehát önmagában a közlemény közzétételi kötelezettség, nem mentesíti az eljáró környezetvédelmi hatóságot azon általános kötelezettsége alól, hogy a tényállást tisztázza, és megvizsgálja, hogy a rendelkezésére álló adatok alapján, mely személyeket tudja kétséget kizáróan ügyfélként azonosítani, azaz kik azok a hatóság számára is ismert személyek, amelyek jogát, jogos érdekét az ügy közvetlenül érinti.

A vizsgált bírósági ügyben nem volt kétséges és a környezetvédelmi hatóság sem vitatta, hogy a felperest ügyféli jogállás megilleti, ezen státuszát a hatóság hivatalból is megállapíthatta volna, mivel a tervezett fejlesztés helyi természetvédelmi hatásai, továbbá a közvetlenül érintett

²⁷ R. 3. § (3) bekezdés

természetvédelmi terület felett gyakorolt felperest megillető tulajdonosi jogosultságok már az eljárásban is ismertek voltak a hatóság előtt a benyújtott engedélykérelmi tervdokumentáció adatai alapján. A bíróság szerint a környezetvédelmi hatóságnak az eljárás minden szakaszában figyelemmel kell lennie arra, hogy a tényállás tisztázása során merülnek-e fel olyan adatok, információk, amelyek egy érintett személy jogának, jogos érdekének közvetlen érintettségét megalapozzák.

Mindennek azért van jelentősége, mert az ismert ügyfél eljárásba való bevonása nem csupán az ügyféli jogok gyakorlásának, és ezáltal a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülésének kérdését veti fel, hanem egyéb joghatásokkal is bírhat. Az Ákr. 23. § (4) bekezdésének egyértelmű rendelkezése szerint a jegyző kizárt annak az ügynek az elintézéséből, amelyben az illetékességi területének az önkormányzata, annak szerve vagy a polgármester ügyfél. Amennyiben az ügyféli jogállás megállapítása egy önkormányzat vonatkozásában merül fel, a hatóság már nem vonhatja be az eljárásba ugyanezen önkormányzat jegyzőjét, mint szakhatóságot.

A társadalmi részvétel lehetőségének szimbolikus megnyilvánulása a közmeghallgatás, amelynek szabályait a Kvt. 91/C. §-ának módosításával 2024. január 1-jétől kezdődően változtatta meg a jogalkotó. Eszerint:

„(3) A közmeghallgatás az érintettek személyes megjelenése nélkül,

a) lehetőség szerint a különböző helyszínen jelen lévők között, egy időben, valós idejű kommunikációt lehetővé tévő, kép és hang egyidejű továbbítására alkalmas elektronikus hírközlő eszköz útján, illetve

b) honlapon való közzététel útján

is megtartható. A közmeghallgatás időpontját megelőzően lehetőséget kell biztosítani arra, hogy az érintettek írásban is észrevételeket tehessenek és kérdéseket tehessenek fel. Az elhangzott, illetve az írásban megfogalmazott javaslatra, kérdésre a közmeghallgatáson vagy legkésőbb tizenöt napon belül választ kell adni. A hatóság a közmeghallgatás eredményessége érdekében minden alkalmas eszközt – így különösen helyi műsorszóró szolgáltatást, hirdetményi vagy közösségi felületeket – is igénybe vehet.”

Korábban a veszélyhelyzet ideje alatt egyes szervezetek működésére vonatkozó, továbbá egyes közigazgatási eljárási szabályok megállapításáról szóló 146/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet (Vr.) a veszélyhelyzet ideje alatt – azaz csak kivételes jelleggel - engedte az eltérést az általános szabályoktól, ezen új szabály azonban a korábban csak átmenetileg korlátozó szabályozást törvényi szintre emeli. Ennek következtében tehát a közmeghallgatás *az érintettek személyes megjelenése nélkül*, a releváns környezeti információk honlapon való közzététele útján megtartható lenne, és bár a jogalkotó szerint ez a megoldás várhatóan kényelmesebbé teszi a hatósági eljárásokat, a társadalmi részvételi jogok gyakorlásának hatékonysága mégis megkérdőjeleződik.

A közmeghallgatás olyan kivételes jogi eszköz a környezetvédelmi eljárások rendszerében, amelyben az érintett nyilvánosság tagjai közvetlenül kerülhetnek kapcsolatba az adott

beruházás tervezőivel és az eljáró hatóságokkal, kérdéseket tehetnek fel, javaslatokat tehetnek, válaszokat kaphatnak kétségeikre. E jogintézmény hatékony működésének fundamentuma az a közvetlen kapcsolat, amit a személyes jelenlét, az azonnali kérdések és válaszok, a felek közötti párbeszéd biztosítanak.

Amennyiben a közmeghallgatások nélkülözik az érintettek személyes jelenlétét, és a jogalkotó a közvetlen információcserét állandó jelleggel az érintett nyilvánosság kvázi hirdetményi úton történő tájékoztatására váltja, azzal egyrészt várhatóan megnöveli az eljáró környezetvédelmi hatóságok bürokratikus, tájékoztatási terheit, másrészt növeli az ügy érdemére kiható lényeges eljárási szabálysértések közigazgatási bíróság általi megállapításának esélyét, amely a környezetvédelmi eljárások időtartamának meghosszabbodását eredményezheti.

Mindezek mellett nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a tervezett szabályozás szerinti modellben nincs lehetőség az érintett nyilvánosság és a beruházó közötti közvetlen kommunikációra, mivel a hatóság, mint egy közvetítő szerepel a tájékoztatások rendszerében. A közigazgatási hatóságnak nem lehet feladata a beruházó képviselése az érintett nyilvánosság előtt, mivel ez a hatáskörének jogszerű gyakorlásával kapcsolatban kétséget ébreszt.

V. Összegző gondolatok

A környezetre számos tényező gyakorol hatást, amelyekből az egyes környezetjogi ügyekben rendre más-és más elemek kerülnek kiragadásra, mindez kihívást jelent a jogalkotó és a jogalkalmazó számára egyaránt. A hatékony környezetvédelemhez elengedhetetlenül szükséges a rendelkezésre álló jogi eszközök pontos szabályozásának és jelentéstartalmának ismerete.

A jogalkotó által szabályozni kívánt prioritások idővel változnak, ezzel a környezetjog is változik. Napjainkban a nemzetgazdasági szempontból kiemelt beruházások környezeti hatásainak vizsgálati értékelése, és a környéken élő lakosok igényeinek figyelembevétele, ütközik egymással a legszembetűnőbb módon. A hatásterületen élő lakosok jellemzően nem csupán egy-egy környezeti elem, hanem a tágabb értelemben vett lakókörnyezetük mindenféle változástól való megóvása érdekében keresnek jogvédelmet a környezetjogban. E védelem iránti igényük leggyakrabban arra korlátozódik, hogy hozzájárulásuk nélkül a közvetlen környezetükbe ne történhessen beavatkozás a környezetbe.

Az idő előrehaladtával, a társadalom fejlődik, növekszik, az ipari forradalom óta egyre növekvő fogyasztói igények és egyre nagyobb energiaszükséglet jelenik meg, amely a természeti erőforrások kimerüléséhez vezetnek. Amennyiben a gazdaságpolitika a környezeti értékek feláldozása irányába mutat egyéb válsághelyzetek kezelése érdekében, szembe kell nézni azzal a következménnyel, hogy az ember tágabb környezetét, lakóhelyét érik olyan káros hatások, amelyek elleni védelemre a hazai környezetjog nincs felkészülve.

A környezet védelme és az emberi egészség védelmével kapcsolatos ügyek jogfejlesztő módon kapcsolódtak össze egymással, mára pedig olyan általános közösségi jogelvvé váltak, amelyek értelmében a tagállamok saját hatáskörben védelmi intézkedéseket tehetnek anélkül, hogy ki kellene várni a tényleges kockázat létének és súlyosságának tényleges megnyilvánulását.

Az elővigyázatosság elvéből fakadóan környezetvédelmi ügyekben való bizonyítás helyett elegendő az egyes összefüggések valószínűsítése, ezáltal pedig az elővigyázatosság elve az által lép túl a megelőzés elvének keretein, hogy a bizonyíthatóság szintjét szállítja le, és megelégszik a tudományos bizonytalansággal, illetve annak perbeli valószínűsítésével. Mégis az egyes civil szervezetek által érvényesíteni kívánt jogvédelem azonban nem mutatkozik hatékonynak, amelynek okaként elsődlegesen a fogalmak félreértelmezését látom. Jogi értelemben véve nem elegendő a környezeti hatás fennállásának vélelmezése. Annak ugyanis feltétele, hogy mérhető legyen és káros.

A bírói jogalkalmazás a környezet védelmével kapcsolatos joganyag fejlesztéséhez az ítéletekben rögzített elvi tartalmak – különös figyelemmel a korlátozott precedens rendszer magyarországi bevezetésére is – által jelentős mértékben hozzájárulnak, és a környezetvédelmi a szemléletformálás jelentős eszközei lehetnek az ítéletek által kiváltott joghatások speciális és generális preventív hatásán keresztül. A helyes jogalkalmazással hozzájárulhat a környezet megóvásáért érzett felelősségtudat fejlesztéséhez is.

A környezet megóvása az ártalmaktól alapvető kötelezettség, ám ez ritkán valósul meg önkéntes teljesítéssel, másrészt nem csak elvi, hanem földrajzi és infrastrukturális adottságok kérdése is, ezért van szükség hatékony jogi eszközökre, a már eddig elért környezetvédelmi jogi vívmányok érvényesítésére.

Ugyanakkor a környezetjog olyan terület, amelyben élesen megnyilvánul, hogy a jog nem csupán jogszabályok összessége, hanem erkölcsi tartalmat közvetítő közeg a társadalmi jó és értékek, jelen esetben a környezet épsége, mint közérdekű kincs megóvása érdekében.

A környezet védelmének igénye átível az egyes jogágakon, mivel azonban a már felállított intézményrendszer főként a közigazgatási jogi eszközökre (pl. engedélyezési eljárások, hatósági ellenőrzések) épül, ezen keresztül nyilvánul meg leginkább a megelőzés elveinek hatása.

Ma csak az Európai Unióban van elköteleződés a zöld gazdaság megvalósításához szükséges fizikai feltételek előteremtésére, és az aktív környezetvédelmi intézkedések foganatosítására, amely nem csak uniós és hazai környezetvédelmi jogot, valamint annak fejlesztését, hanem az egész életünket, és gyermekeink jövőjét is meghatározza.

Ezen elköteleződés egyre több jogszabályban, tervek, modernizációs és beruházási kötelezettségek előírásában jelenik meg. Emellett szükség lenne a folyamatos párbeszéd lehetőségének biztosítására a környezethasználók és az érintett nyilvánosság között.

A környezetvédelem jogon kívüli eszközei lehetnek partnerségi megállapodások, stratégiai együttműködések, ehhez azonban szükség van annak belátására, hogy környezetünk védelme olyan közös érdek, amelyben mindenki közvetlenül érintett. Ennek ellenére a hazai környezetvédelmi jog manapság egyre jobban beszűkül, politikai, gazdasági, stratégiai szempontok könnyedén írhatnak felül korábban törvény által biztosított társadalmi jogokat.

A mai környezetvédelem jogi alapköve a megelőzés elve, amely legáltalánosabb értelemben a várható káros környezeti hatások elleni fellépés igényét hordozza magában, ha pedig az elővigyázatosság elvével együttesen értelmezzük, akkor az a nem kívánt következmények elkerülhetőségének elvárását fejezi ki.

Valamennyi környezetvédelmi intézkedés, és a környezetjog jogalkalmazás általi fejlesztése is végső soron azt a célt hivatottak szolgálni, hogy környezetünket ne romboljuk le, hanem óvjuk meg, sőt gyarapítsuk a jelenlegi és a következő nemzedékek életfeltételeit.²⁸

²⁸ ÁDÁM Antal: „Az értékek pluralitása és versengése”, in: Jog-értékek-erkölcs, Acta Humana Studiosorum, Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány (Budapest 2006)

Felhasznált irodalom:

1. BÁNDI Gyula: *Környezetjog* (Budapest: Szent István Társulat 2022)
2. FODOR László: *Környezetjog* (Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó 2015)
3. MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA NYELVTUDOMÁNYI INTÉZET: *A magyar nyelv értelmező szótára* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966)
4. LÁNG István, főszerk.: *Környezet- és természetvédelmi lexikon II.* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 2002)
5. KERÉNYI Attila: *Általános környezetvédelem* (Szeged: Mozaik Stúdió Szeged, 1995), 20.
6. ÁDÁM Antal: „Az értékek pluralitása és versengése”, in: *Jog-értékek-erkölcs*, Acta Humana Studiosorum, Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány (Budapest 2006)
7. SZABÓ Mária-ANGYAL Zsuzsanna (szerk.): *A környezetvédelem alapjai* (Typotex 2012.)
8. BÁNDI Gyula: „Környezeti értékek, valamint a visszalépés tilalmának értelmezése” *Iustum Aequum Salutare* XIII. 2017. 2.
9. BÁNDI Gyula: „A Teremtés védelme és az emberi jogok” (ACTA HUMANA 2020/4.)
10. KECSKÉS Gábor: „A környezeti jogok értelmezése az Emberi Jogok Európai Egyezményébe foglalt jogok körében” (ACTA HUMANA 2021/2.)
11. BUDAI Péter: „Környezetvédelem a közösségi jogban az Egységes Európai Okmányig” (*Jogtudományi Közlöny*, 2023/11.)
12. TÓTH J. Zoltán: „A dogmatikai, a logikai és a jogirodalmi értelmezés a magyar felsőbb bírósági gyakorlatban” (MTA Law Working Papers 2015/17.)